

Nasjonal marin verneplan - oppstartsmelding for Karlsøyvær

Karlsøyvær er ett av 36 kandidatområder som skal utredes med utgangspunkt i tilrådninger fra Rådgivende utvalg for marin verneplan jf føringer gitt av Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Karlsøyvær er ett av 17 kandidatområder som er klarert for oppstart i første pulje gjennom forvaltningsplanen for Norskehavet.

Denne oppstartsmeldingen markerer starten på en planprosess som vil ende opp i et konkret høringsforslag som vil bli sendt berørte parter på formell høring. Fylkesmannen i Nordland er ansvarlig for planprosessen innen rammer satt av Direktoratet for naturforvaltning. Arbeidet skjer i tett samarbeid med Fiskeridirektoratet sentralt og regionalt. Rammene for arbeidet er nærmere omtalt i generell del av oppstartsmeldinga.

Området inngår i kategori 5 – Åpne kystområder, og ligger i Vestnorsk subprovins.

Areal, geografisk plassering og avgrensning

Planområdet er ca. 191 km² og ligger i sin helhet i Bodø kommune i Nordland fylke.

Planområdet er vist på vedlagte kart.

Grensene for det marine verneområdet vil i størst mulig grad bli lagt utenfor grensen for privat grunn (utenfor marbakken). Unntakene vil være i områder der eksisterende verneområder går ned i sjø. Her vil grensene trekkes opp mot land slik at det omfatter tidevannssonen. For Karlsøyvær betyr dette at alle grunneiere i Karlsøyvær naturreservat samt grunneiere i Fjære naturreservat vil bli berørte.

Kjerringøy havn har status som fiskerihavn og er dermed underlagt Kystverkets forvaltning. Bodø kommune vedtok i 2004 reguleringsplan for området, og i 2005 ble det gitt tillatelse til mudring og bygging av molo med hjemmel i havne- og farvannsloven og forskrift om begrenning av forurensing. Som følge av at dette området er sterkt påvirket og naturmiljøet kraftig endret og av hensyn til framtidige tiltak i Kjerringøy havn, vil grensen for marin verneplan bli lagt utenfor Kjerringøy havn.

Verneverdier og -formål

Karlsøyvær inngår som ett av seks områder i kategorien Åpne kystområder i marin verneplan. Områdene er karakterisert ved stor gjennomstrømning av vann. Oppholdstiden for vannet er typisk fra noen timer til dager. Innenfor de enkelte områder vil det være en spennvidde i biotoper og habitater fra eksponerte klippekyster til dypere partier med fine sedimenter. Plante- og dyrelivet varierer med bunnforholdene, og mangfoldet i bunntyper gjenspeiler seg i et mangfold av organismesamfunn i disse områdene.

Karlsøyvær har stor spennvidde i naturtyper med grunne partier ved fastlandet, en dyp renne og et kupert skjærgårdsområde.

Verneformålet er å ta vare på det åpne kystområdet med mangfold av naturtyper som er representative for kystområdet, men som også inneholder særegne kvaliteter. Verneverdiene er knyttet til det undersjøiske landskapet med bunnen og bunnorganismene.

Geologiske, fysiske og biologiske forhold

Karlsøyvær ligger i Nordland vest for Kjerringøy og på sørsiden av Vestfjorden. Hovedelementet i området er Karlsøyvær som er et større øy- og skjærgårdsområde. Dette ligger skilt fra fastlandet ved den dype Karlsøyfjorden.

Karlsøyvær ligger som et bredt platå i sørvestlig-nordøstlig retning med en bratt fjellskråning i sørøst mot den dype Karlsøyfjorden. Det undersjøiske landskapet er kupert og med geologiske formasjoner som delvis går på tvers i en vestlig-østlig retning. Slovær er den nordligste øygruppen. Denne er adskilt fra Oksøyvær og Karlsøy ved et dypere parti som strekker seg inn fra vest. Karlsøy inngår som den største øya i en større gruppe øyer og holmer som strekker seg ned til Fjærvær og Husøya. Vestover fra dette området strekker det seg et parti med grunner.

Karlsøyfjorden på innsiden av Karlsøyvær har dyp på mer enn 500 m og er adskilt fra Vestfjorden med terskler på ca. 250 m både nord og sør for Karlsøyvær. Den dype fjordbunnen består hovedsaklig av leire. På fastlandsiden er det i den sørlige del fra Stegerøy til Store Kjerringøy en bred skjærgård med grunne sjøområder og tidevannsarealer. Her finnes strender med sanddynelandskap.

Karlsøya har huset opptil flere gårder, noen av dem er nå i sterkt forfall. Strømkabel er her lagt over fjorden og det er ei lykt på Fjærkvingen. Ut over dette er Karlsøyvær naturreservat svært lite påvirket av tynge tekniske inngrep. Stort sett hele området kan kategoriseres som "villmarkspreget" etter INON (Inngrepsfrie naturområder i Norge). Disse ytre kystområdene har vært mye brukt til beiting og slått, og kan kategoriseres som tidligere kulturlandskap under gjengroing.

Karlsøyvær er et viktig hekkeområde for sjøfugl. Både Øyholmen utenfor Karlsøyvær, Fjærvær - Husøya, Osvær - Karlsøya og Slovær - Helløya er viktige hekkeområder for vade-, måke- og alkefugl og en rekke andre arter.

Det er gjort fiskeribiologiske undersøkelser i Karlsøyfjorden, men den marine flora og fauna er ikke detaljert kartlagt. Området er lite påvirket og forventes å ha et mangfoldig og rikt plante- og dyreliv representativt for disse naturtypene i landsdelen.

På fastlandssida av det foreslåtte marine verneområdet er det to vassdrag med oppgang av anadrom fisk. Fjærevassdraget har egne bestander av laks, sjørørret og sjørøye, mens det er mer usikkert om Strandåvassdraget har egen bestand av laks.

Kulturminner

Kjerringøy gamle handelssted var på 1800-tallet Nord-Norges største handelssted. Virksomheten hadde en nær tilknytning til fiskeri og de rike havområdene utenfor, og er i dag et unikt kulturminnesmerke i fylket.

Tromsø Museum har, på oppdrag fra Riksantikvaren, utarbeidet en oversikt over områder som skal prioriteres med tanke på kulturminner. Disse områdene ble valgt ut på bakgrunn av kjent kunnskap som kan indikere kulturminner under vann i kombinasjon med kunnskap om hvor godt kulturminner kan bevares i området. Områdene blir kalt prioriterte marinarkeologiske territorier (PRIMAT), og Karlsøyvær inngår i et slikt område.

Brukerinteresser

Fiske

Det er stor fiskeriaktivitet innenfor kandidatområdet for marint vern. Særlig notfisket etter sei og sild er betydningsfullt. Silda trekker med seg andre fiskeslag og bidrar på denne måten til gode fangster på annen hvitfisk. Sei og sildefiske medfører at flere områder nyttes til låssetting av fisk. I tillegg er det registrert to kasteplasser/landnot etter sild. Det er registrert et rekefelt som tangerer den sørvestlige delen av kandidatområdet. Andre fiskeslag som torsk, hyse, brosme, lange, uer og kveite beskattes med redskaper som line, juksa og garn.

Akvakultur

Innenfor det foreslåtte området for marin verneplan er det ikke akvakulturanlegg i dag. Det naturgitte potensialet for akvakulturvirksomhet er imidlertid stort. Det gjelder både skjelldyrking og oppdrett av matfisk. Inne i Karlsøyvær er sjøområdet dypt og eksponeringsgraden lav. Sammen med god vanngjennomstrømning, bidrar det til gode betingelser for akvakultur. Karlsøyvær er imidlertid vernet som naturreservat med forbud mot akvakulturvirksomhet. Øvrig del av utredningsområdet (utenfor naturreservatet) er preget av høy bølgeeksponering, farleier m.m. som gjør det mindre egnet til akvakulturvirksomhet

Friluftsliv

Øyene Dypingen, Langøya og Lamøy er unntatt fra ferdselsforbudet i Karlsøyvær naturreservat. Det gjør at øyene er regionalt viktig for sjøfarende og svært mye brukt til friluftsliv. Området rundt og på Fjærevassdraget og Strandåvassdraget er regionalt viktige friluftsområder.

Bruk i forskningssammenheng

Området har en lang vernehistorie med Karlsøyvær som et av de første vernede kystområdene i nord. Det egner seg derfor som referanseområde i forhold til tilsvarende områder hvor det er etablert akvakultur og andre tekniske inngrep senere år. Også sjøområdene mot fastlandet er forholdsvis lite berørt av påvirkninger i selve fjorden, utover fiskeriaktivitet.

Skipstrafikk

En biled går gjennom området.

Forsvaret

Forsvaret har et skyte- og øvingsfelt som overlapper sørligste del av det foreslåtte verneområdet (feltnavn "END 464 Mjelde"). Feltet disponeres av Luftforsvaret. En vurdering av eventuelle konflikter mellom Forsvarets virksomhet og verneinteresser må avklares nærmere i den videre planprosessen.

Eksisterende vern

Karlsøyvær naturreservat omfatter et sjøareal på 42 km². Karlsøyvær ble opptatt som Ramsar-område i 2002, det vil si våtmarksområde med stor internasjonal verdi. Fuglelivsfredning er opprettet i et 2 km bredt belte rundt naturreservatet. Formålet med fredningen er å bevare en spesiell og egenartet naturtype bestående av en mengde øyer, holmer og skjær i nærmest urørt tilstand, samt å bevare plante- og dyrelivet i et område som blant annet har stor betydning som hekke-, trekk- og overvintringsområde for en rekke fuglearter.

Fjære naturreservat dekker et areal på ca. 699 daa hvorav ca. 386 daa er sjøareal. Formålet med fredningen er å ivareta et verdifullt kystområde, med det naturlig tilknyttede plante- og dyreliv. Spesiell interesse er knyttet til det særegne sanddynesystemet, med det tilknyttede plantelivet. All vegetasjon (herunder tang og tare) i vann, på land og i sjøen er fredet mot all form for skade og ødeleggelse.

Det er tre statlig sikrede friluftsområder på Kjerringøy, hvorav to inngår i utredningsområdet for marint vern. Det ene er Kjerringøyvær, som inngår i Karlsøyvær naturreservat. Det andre området er to øyer vest for gamle Kjerringøy handelssted, skilt fra dette med et smalt og relativt grunt sund.

Plansituasjon

Kommuneplanens arealdel for Bodø kommune 2009-2021 ble vedtatt 19. juni 2009. Hele utredningsområdet for marint vern er lagt ut som "natur, ferdsel, fiske og friluftsområde"

(NFFF). Havna i Kjerringøy er avsatt til "Havn og ferdselsområde" (H), og Karlsøyvær og Fjære naturreservater er markerte som naturvernområder.

Karlsøyvær ligger innenfor området som inngår i "Fylkesdelplan for Sjunkan-Misten, Barnas nasjonalpark" som ble vedtatt 05.12.2007. Fylkesdelplanen fastlegger mål, strategier og retningslinjer for forvaltningen av "Sjunkhatten, Barnas nasjonalpark" og randområdene rundt. Planen skal stimulere til en tilgjengeliggjøring, og aktivt bruk av området.

Aktuelle virkemidler

Et utgangspunkt for vurdering av virkemidler er tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan mht. verneverdier og –formål, og forslag til mulig anvendelse av lovverk fra DN og direktoratsgruppen. Det ble foreslått at naturvernloven og vernekategorien naturreservat, alternativt landskapsvernområde for deler av området, vurderes. Naturvernloven er nå avløst av den nye naturmangfoldloven. Etter denne loven er det aktuelt å vurdere Karlsøyvær som marint verneområde i henhold til loven § 39. Alternativt vil beskyttelse av området ved bruk av havressursloven, akvakulturloven og havne- og farvannsloven, jf. den generelle oppstartsmeldingen, også bli vurdert.

Mulige virkninger av verne-/beskyttelsesforslaget

Restriksjonsnivå i forhold til ulike aktiviteter skal utredes nærmere i den videre prosessen med utgangspunkt i tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan. Det vurderes som aktuelt å utrede restriksjoner på bruk av garn og line i sensitive deler av området med korallrev. Det legges ikke opp til restriksjoner på aktiviteter som fritidsfiske og skipsfart. Når det gjelder skjellskraping er utgangspunktet at dette ikke tillates. Når det gjelder havbeite er tilnærmingen at området bør forbli mest mulig upåvirket av slik aktivitet, mens en kan høste bærekraftig fra naturlige bestander eller forekomster. Det legges opp til strenge restriksjoner på tiltak som utfylling, byggevirksomhet, mudring, deponering av masse, undervannsprengning, kabellegging, utslipp av kjølevann, utslipp av ballastvann, omrøring av vannmasser, utnyttelse av mineralske ressurser og installasjoner for energiutnyttning. Mindre tiltak i form av utfylling og byggevirksomhet, kabellegging, og utslipp av kjølevann og omrøring av vannmasser i mindre omfang, kan evt. tillates. Det legges ikke opp til restriksjoner på drift og vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger.

Et vernevedtak i Karlsøyvær vil føre til forholdsvis strenge restriksjoner for tekniske inngrep og milde eller ingen restriksjoner for fiskeriaktiviteter og akvakultur ut over de restriksjoner som er vedtatt gjennom eksisterende vern etter naturvernloven.

Det er særlig viktig å beskytte området mot tekniske og fysiske inngrep. Det avgjørende blir her at de marine delene av området ikke berøres av uttak eller deponering av masser, plassering av konstruksjoner eller partikkelbelastning fra inngrep i nærområdene.

Inngrep i bunnen bør unngås. Dette gjelder særlig større inngrep som kan påvirke et større område. Masseuttak som uttak av skjellsand, sand og grus bør ikke skje i områdene. Ved siden av at slikt uttak direkte endrer bunnforholdene vil spredning av fint partikulært materiale kunne medføre nedslamming av større områder. Deponering av masser bør også unngås.

Plassering av konstruksjoner på bunnen bør unngås. I liten skala behøver ikke slike konstruksjoner medføre at verneverdiene forringes men dette må nøye vurderes i enkelttilfeller. En bør være varsom med å legge rørledninger og kabler. Dersom rørledninger og kabler må legges gjennom det marine beskyttede området, bør dette skje i utvalgte korridorer og med skånsomme metoder slik at denne påvirkningen blir lavest mulig. Generelt bør eksisterende anlegg og innretninger, som rørledninger og kabler, kunne vedlikeholdes.

Det er stor fiskeriaktivitet innenfor det foreslåtte marine beskyttede området, og dagens fiske skjer med garn, line, juksa og not. Fiske med passive redskaper (teiner, ruser, garn, line og

snøre) vil vanligvis ikke forringe verneverdiene og vil kunne foregå i området. Det kan gjøres unntak for sensitive deler av områdene hvor det forekommer koraller som kan skades ved bruk av garn og line. Fiske etter pelagiske arter med not og pelagisk trål vil også kunne foregå uten at det er i strid med verneformålet. Dette må imidlertid utøves med forsiktighet slik at ikke større mengder død fisk påvirker bunnen.

For kandidatområdet er det en liten overlapping med et reketrålfelt på sørvestsiden av Karlsøyvær. Reketrålfisket forgår på avgrensede felter som har vært i bruk lenge. Dette fisket kan fortsette, men det bør foregå en overvåking av effektene av aktiviteten slik at en sikrer at verneverdiene ikke gradvis forringes.

Det er ikke registrert felt som brukes til snurrevadfiske, og bunntråling etter fisk er ikke tillatt innenfor 4 nautiske mil av grunnlinjen. Nye fiskerier med redskaper som påvirker bunnen antas å bli forbudt i det marine verneområdet.

Det er ingen akvakulturvirksomhet i Karlsøyvær. Moderat omfang av akvakultur vil normalt ikke representere noen trussel mot verneverdiene, men omfanget av akvakulturaktivitet bør reguleres slik at de naturlige stofftransportene ikke påvirkes i nevneverdig grad. Vanngjennomstrømningen er generelt stor i området og utslipp av organisk materiale og næringssalter som kan påvirke lokal fauna og flora, vil raskt fortynnes og spres. De best egnede områdene i Karlsøyvær er imidlertid allerede vernet som naturreservat med forbud mot akvakulturvirksomhet.

Et moderat omfang av tanghøsting vil ikke nødvendigvis være i strid med verneformålet. Ved behandling av eventuelle søknader om oppstart av slik høsting, må effekten av høsting vurderes i forhold til verneformålet og eventuelle behov for referanseområder uten tanghøsting.

Konsekvensene av beskyttelsesforslaget for Karlsøyvær skal belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Forvaltning

Forvaltningsplan

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i planen. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres. Havbruksvirksomhet vil kunne være et aktuelt tema.

Forvaltningsmyndigheter

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter naturmangfoldloven. Fiskeridirektoratet vil ha ansvaret for forvaltning etter havressursloven og akvakulturloven. For forvaltning etter havne- og farvannsloven vil Kystverket være ansvarlig myndighet. (Det tas sikte på at ny lov kan tre i kraft 1. januar 2010).

Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.